



# Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN



לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י  
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מרים שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ







**ובכגון דא מותר לקרותו בשמו עם תוארו ראה בס' נפש חיה**

**סי' ע"ד.**

נ"ב ע"א. תודיה מה מוזבת וכו' כמו כלי שרת דאמרינן שגנוזה כו'. המהר"ם מלובלין כ' לא ידעתי היכן אמרינן הכי כו' וראה להלן עמוד ב איתביה כל הכלים כו'.

כלים לא קמיבעי ליה כיון דאית להו טהרה במקוה. בס' אתל משה הגיה „בשבורה“ עיין בו.

ע"ב. היכנו שגנוזים. ע' ספר השרשים להרד"ק שרש כנה. שהקדשנו אחרים תחתיהם. יעוין בדה"י שם דלעיל מניה המחוברין לא החליפו. והרי לעיל מ"ו ב דשל גבוה גם מחובר אסור. ובאו בה פריצים וחללוה. ע' חתם סופר או"ח סי' ל"ב ושם יו"ד סי' רס"ד.

הא מקומות כתיב, אם אינו ענין למקומות כו' תנחו ענין לכלים. עיין בס' שערי זחר קונטרס נר"ן הערה נו"ן, ושם לבראשית רבה פס"ח ט מפני מה מכנין שמו של הקב"ה וקורין אותו מקום וכו'. נ"ג ע"א. זעירי אמר ר' יוחנן ור' ירמיה בר אבא אמר רב

ח"א מחלוקת בצורף עכו"ם אבל בצורף ישראל דברי הכל ביטל, וח"א בצורף ישראל מחלוקת. בס' שם עולם אות קפ"א הבאתי מירושלמי דמכילתין פ"ד ה"ה זעירי בר חיננא בשם ר' תנניה כשמכרה לצורך נחלקו אבל אם מכרה לעובדיה דברי הכל אינה בטילה, רב ירמיה בשם רב בשמכרה לעובדיה נחלקו אבל אם מכרה לצורך דברי הכל בטילה, ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן דברי הכל ואתייה דר' חנינא כר' יוחנן כו' עיי"ש, והנה בסוגיין בבבלי איבעי ליה אליבא דמ"ד בצורף ישראל מחלוקת אי רק בזה מחלוקת אבל צורף נכרי דברי הכל לא ביטל או דילמא בין בזה בין בזה מחלוקת, וכת"ג להלן ס"ח א על הא דאמר ר' יוחנן בפוגם מעיקרא מחלוקת, וכן בסנהדרין כ"ד א על הא דאמר ר' יוחנן באתן לך מחלוקת, ועוד שם ע"ב על הא דאמר ר' יוחנן לאחר גמ"ד מחלוקת עיי"ש.

אלא מדפלהו ישראל לעגל. ע' שער המלך לרמב"ם הל' לולב פ"ה, ובשו"ת הגר"ע איגר תנינא סי' ק.

נ"ד ע"א. א"ל ר"ג פוקו וא"ל לעולא כבר תרגמה ר"ה לשמעתיך בבבל. כה"ג בשבת מ"ג ב.

דאר"ה היתה בהמת חבירו רבוצה בפני ע"ז כו' מנ"ל דאסרה, אילימא מכהנים כו'. יעוין ברמב"ם הל' ע"ז פט"ו ה"ג כהן שעבד ע"ז בין באונס כו' אינו נושא כפיו לעולם, ובכ"מ שם הצ"ע מנ"ל, וע' רש"י הכא ד"ה אילימא מכהנים שכתב: שאנסום מלכי ישראל כו'.

ע"ב. כי אתא רבין אמר פליגי בה ר' ישמעאל ב"ר יוסי ורבנן ח"א חלופין אפורין חלופי חלופים מותרים, וח"א אפ"י חלופי חלופים נמי אפורין וכו'. בס' שם עולם אות קפ"ב הבאתי מירושלמי דמכילתין פ"ה ה"א דמפורש אמר ר' חנינא מחלוקת ר' ישמעאל ורבנן, ר' ישמעאל בי ר' יוסי אמר אסור ורבנן אמרו מותר.

אלא שמפריחין אותי ומחתימין אותי בע"ב. עיין אה"ע"ז סי' א' סע' ו' שקיים מ"ע דפו"ר א"כ בע"כ נחתם קיום מצוה זו.

נ"ה ע"א. יסורין בשעה שמשגרינן אותן על האדם משיבעין אותן שלא תלכו אלא כו' ועל ידו פלוני כו'. עיין ירושלמי כתובות פ"ג ה"ב שלא מן הכל אדם זוכה להתרפאות.

אי הוי שכיבנא לא אמרי לכו הא מילתא. ע' בגהש"ס, וראה כה"ג ביבמות מ"ו א, ובבא מציעא ע"ג ב.

נ"ז ע"א. תודיה אי אשכחנא כו' ועי"ל דסבר שמואל דכל מה שמתיר ר"ש בהנאה שרי נמי בשתייה. כן מבואר לק' סי' ע"ב אר"א בר אבהו ינוחו לו לר"ש ברכות על ראשו כשהוא מתיר אפילו בשתייה כו'.

ע"ב. תודיה לאפוקי כו' דגזרו סתם יינם לאסור בהנאה יותר מפתם כו'. ע' לעיל כ"ט ב תודיה יין כו' עבדו רבנן כיין נסך גמור כו' משום דדמי לה כו'.

מ"ד ע"א. דר"ה רמי כתיב ויאמר דוד וישרפו באש וכתוב וישאם כו'. יעוין בראש השנה כ"ב סע"ב בראשונה היו משיאין משואות וכו', מאי משמע דמשיאין לישנא דיקוד הוא דכתיב וישאם דוד ואנשיו ומתרגמינן ואוקדינן דוד וצ"ע.

אתי הגת"י. ע' אוצר הגאונים קדושין ע"ו (ע' קפ"ט).

זאת היתה לי כי פקודיך נצרתני (תהלים קי"ט נ"ו), מאי קאמר, ה"ק בשכר שפקודיך נצרתני זאת היתה לי לעדות כו'. ובמהרש"א: י"ל היכן מוזכר עדות הכא כו' ונראה לומר דהאי קרא מוסב אקרא דלעיל מיניה וכתתי שמך ה' בלילה ואשמרה עדותיך וכו' — צ"ע אשר גם בקרא דלעיל מיניה לא מוזכר עדות, דהכי כתיב (שם שם נ"ה) זכרתי בלילה שמך ה' ואשמרה תורתך, ואם נבוא לדרוש תורה — עדות יכל ג"כ לדרוש פקודיך כו'.

רש"י ד"ה מקום תפלין חריץ שבראש כו'. ע' רש"י לעיל כ"ו א ד"ה אפוטא, על מצחו של תינוק מקום שמוחו של תינוק רופס. ע"ב. תשובה נגובה, ר"ל כמו נגובה, יבישה, כמו בית שמנוגב מכל טוב תמורה ט"ז א.

תודיה נחנין וכו' בירושלמי כו'. ע' משנה למלך הל' ע"ו פ"ז הי"ג.

מ"ה ע"א. תודיה כל מקום כו' בירושלמי פריך מבית הבחירה ומסיק ע"פ נביא נכנה שם. ע' חתם סופר יו"ד ר"ס רל"ג מה ששמעתי מפה קדוש מורי ורבי החסיד שבכהונה מ"ה נתן אדלר זצ"ל כו'.

מ"ו ע"א. איתמר אבני הר שנידלדלו בני ר' חייא ור' יוחנן ח"א אסורות וח"א מותרות וכו'. הכא התחילו בתסתיים דבני ר' חייא הם דשרו מדבעי תזקיה וכו' ודחו דמזה אין ראיה, ולהלן נ"ט א התחילו בתסתיים דר' יוחנן הוא דאמר אסורות ודחו לה, אולם בס' שם עולם אות קע"ט הבאתי מירושלמי דמכילתין פ"ג ה"ה דשנינו השתתוה לבצה חזקיה אמר לא אסרה ר' יוחנן אמר אסרה, אמר ר' זעירא בביצה פלגינן, חברייה אמרין בחלוקי נחל פלגינן עיי"ש.

ע"ב. תודיה יש שינוי בנעבד כו'. יעוין בס' אבני מלואים מבעל קצוה"ח חלק התשובות סי' כ"ו.

מ"ח ע"ב. רש"י ד"ה עבר תחתיו טהור, דהך טומאה דרבנן היא וכו'. יעוין תוס' חולין י"ג ב ד"ה תקרובת.

והתניא ר' יוסי אומר כו'. ע' בגהש"ס הכא ומש"כ לעיל ל"ה ב.

מ"ט ע"ב. אותן שפאין מה תהא עליהן, פליגי בה רב הונא וחייה בר רב ח"א אפורין וח"א מותרין, תניא כמ"ד מותרין דתניא נכרי ששיפה ע"ז וכו'. בס' שם עולם אות ק"פ הבאתי מירושלמי דמכילתין פ"ג ה"י"ד דברייתא זו דעת רב היא ושמואל פליגי עלה, וחייה בר רב בודאי בשיטת אבוהו קיים ותני כוותיה.

נ' ע"ב. אמר רב ששת אנא לא נגר אנא ולא בר נגר אנא ופריקנא ליה, לכאורה הוי כמתלבש בענוה על חשבון כבוד אביו באמרו שהוא אינו חכם וגם לא בן חכם, אמנם מצינו שנקטו בבבא קמא ק"ז ב חריץ ובן חריץ, בכלים פכ"ט מ"ז פטיש ובן פטיש, כן בזה נתכוון לומר איננא נגר מומחה ואפילו שוליא דנגרא אינני, כלה"כ עמוס ז' י"ד לא נביא ולא בן נביא, שהכוונה אינני גם כאחד מבני הנביאים.

רש"י ד"ה שעובדין אותה במקל שמקשקשין לפניה במקל הלכך כו'. ע' הנוסחא בפרש"י שעל הרי"ף כאן, ועמש"כ לעיל ברכות ל' סע"ב.

**נ"א ע"א. א"ל רבא לרב נחמן מ"ש כו' א"ל אף לדידי קשיא**

**לי ושאלתיה לרבה בר אבהו כו'. בס' לחקר שמות וכנויים**

**בתלמוד מחקר י"ב הערה ב הערתי שרב נחמן הוא שאמר הקורא**

**לרבו בשמו נקרא אפקורס מבזה ת"ח ואיך זה קרא הוא את רבו**

**בשמו, והוכחתי שם כי „רבה“ הוא מורכב שם ותואר „רב אבא“**

דבר הקרב ממש<sup>82</sup> לגבי מזבח הוא כגון בכורים ובצרון<sup>83</sup> מתחילה לכך כדאוקימנא<sup>84</sup>. **תדע דהא אמרינן<sup>85</sup> מאי כעין פנים איכא ומאי כעין זריקה משתברת איכא, כלומר תיקשי לתרווייהו<sup>86</sup>, ומפרקינן להו בשבצרון מתחילה לכך, אלמא<sup>87</sup> כעין פנים נמי הוא, דשכירה ודאי היינו כעין זביחה, וכיון דקרב לגבי מזבח **הוי כעין פנים**. והא דאמרינן לקמן<sup>88</sup> כל שהוא לפנים מן הקלקלון אפילו מים ומלח<sup>89</sup> אסור, י"מ<sup>90</sup> משום תקרובת וכעין פנים הוא שהרי מים ומלח קרבין לגבי מזבח ומשתבר הוי, ואסור כדין תקרובת שאין לו ביטול<sup>91</sup> עולמית. חוץ מן הקלקלון דבר של גוי אסור, משום גויי ע"ז<sup>92</sup>, ואסור עד שיבטלם<sup>93</sup>, שאינו של גוי מותר לגמרי. וי"מ<sup>94</sup> אפי' מים ומלח אסור משום משמשינן, וכך<sup>95</sup> אמרו בירושלמי<sup>96</sup> מה עליהם דבר המיוחד להם תכשיט<sup>97</sup> אף עמהם**

היכי דבעי ר' יוחנן כעין פנים לאחיובי אינהו ה"ג בעי כעין פנים למיסר תקרובת כדמוכחא כולה שמעתין<sup>98</sup>. ולא כתבה<sup>99</sup> רבינו בהלכות. ואעפ"כ נראה דהלכתא היא, דרב<sup>100</sup> ור' יוחנן הלכה כר"י, וסוגיין בלישנא דגמ' בעינן כעין פנים וליכא, ולעיל<sup>101</sup> נמי דכ"ע לא אמרינן כעין זביחה אלא כעין פנים בעינן<sup>102</sup>, ומשמע דר' יוחנן סבר לה כרבנן דפליגי עליה דר' יהודה<sup>103</sup>, ובדין הוא שאפי'<sup>104</sup> מחוסרת אבר נמי<sup>105</sup>, אלא להודיעך כחו דר' יהודה קתני חגב, דר' יהודה בדומה<sup>106</sup> סגי ליה, והא דתניא ספת לה צואה וכו'<sup>107</sup>, תפטר כר"י, אבל לרבנן<sup>108</sup> פטור, דצואה לחה לר"י דומה הוי<sup>109</sup>, ורב<sup>110</sup> סבר לר"י אפילו מקל חייב בשבר, לרבנן דוקא חגב, אבל מחוסרת אבר<sup>111</sup> חייב, ומיהו הא דתנן<sup>112</sup> מצא בראשו פרכילי ענבים ועטרות של שבילים, ההיא כעין פנים ממש<sup>113</sup> היא שהרי

הוא לה שבירתן כעין זביחה וכיון שכאין בפנים הוי כעין פנים. 81 ב : ממשא. 82 א : ליתא. 83 ב : ובשבצרון. 84 בעמוד שלפנינו : בשלמא ייגית שמנים וסלתות איכא כעין פנים וכו'. יראה צינן 80 לשון חידושי הר"ן. 85 לרב ורבי יוחנן. 86 אלמא דבהכי סליק פירוקא אפילו למאן דבעי כעין פנים. 87 גא, ב : כל שהוא לפנים מן הקלקלון יכרי. — קלקלין, מחיצה היא פרוסה לפני ע"ז יקלקלין הוא כיניי של קלעים (רש"י). 88 א : מלח ומים. 89 ברש"י שם שפירש : אפילו מים ומלח, ולא לנוי הוא כיון דכעין פנים ניגהו הוה תקרובת. ויותר נראה שכחן לפי הראב"ד (עמ' 132) שכתב : אפי' מים ומלח אסור, דשמא נעשה לו תקרובת המשתבר. והוא הלשון של רבינו ומשתבר הוה. ועיין בתלמידי רבינו יונה (עמ' 108-110) שמביאים כל הענין הזה עד סוף הפסקא. 90 ב : בטלה. 91 כפירוש רש"י דבחוץ לקלקלין לאו משום תקרובת איכא. ושל גוי אסור דנפקא מאשר עמהם. וכן משמע בפירוש הראב"ד שהטעם הוא משום ניי ע"ז, שכתב : דאפי' חוץ כפנים דמי, ומים ומלח נמי אסור דכל דבר הוא לו לנוי מפני שפילותם כי רבה. ועיין תוס' ד"ה אפילו, שהולקים דחוץ לקלקלין דבר של גוי אסור משום תקרובת, כי שם אין מקריבין אלא דבר של גוי. 92 א : שיבטלי. 93 זה פירוש רש"י שכתב דחוץ לקלקלין לא מנחי תקרובת, אלא : של גוי אסור, דנפקא מאשר עמהם, ותוס' שם כתבו דלפנים מן הקלקלין מקריבין כל דבר אע"פ שאינו של גוי מותר כי אין מקריבין שם אלא דבר של גוי. ורעת רבינו מבואר להלן כתוס'. 94 ב : וכן. 95 ירושלמי ע"ז ג, ה : כתוב אתה אומר לא תחמוד כסף וזהב עליהם ולקחת לך, וכתוב אחד אומר כסף

הנה מהנה (עין ציון 28). 66 ב : ליתא כל הקטע. 67 ולא כתבה מאמר דר' יוחנן הנ"ל (מניין לזבח בהמה בעלת מום וכו'). 68 ב : וכל רב. ועיין בפ"י הר"ן הנ"ל דמסיק כמסקנת רבינו. 69 בריש העמוד שלפנינו. 70 וזה כרבי יוחנן דאמר לא אסרה תורה אלא כעין פנים. 71 ב : דר' יהודה בתגב, והוא נכון. בגמרא : שחט לה חגב ר' יהודה מחייב וחכמים פוטרים. ומשמע דרבי יוחנן ס"ל כרבנן דפטרי בשחט לה חגב, דאילו לרבי יהודה דמחייב בחגב משום דצוארו ארוך כבהמה כ"ש דמחייב כבהמה בעלת מום, (חידושי הר"ן). 72 ב : דאפי' בהמה, ונכון הוא. 73 נמי, פטרי רבנן, והא דפליגי בחגב להודיעך כחו דרבי יהודה וכו'. 74 בדומה, צוארו לבהמה סגי ליה (ולפיכך מחייב רבי יהודה בחגב). 75 עיין ריטב"א לעיל ג, ע"ב ד"ה מעתה. 76 לרבנן, דפטרי משום דבעו כעין פנים ספת לה צואה או שנסך לה עביט של מימי רגלים פטור דכעין פנים בעינן (חידושי הר"ן). 77 הוי, א : היא. 78 ורב, דאמר כעין זביחה נמי אמרינן ואע"פ דלאו זביחה ממש היא, סבר לרבי יהודה אפילו מקל ושבר חייב, דשכירה מקל היא שכירה וזיתות. 79 ב ב רך : הא מחוסרת. 80 גא, ב : והכונה כמבואר בחידושי הר"ן : ולרבי יוחנן דבעי כעין פנים ממש (ואוקימנא הלכה כותיה כדלעיל) תיקשי ליה מתניתין דתנן מצא פרכילי ענבים וכו' ואוקימנא כגון שבצרון מתחלה לכך, כלומר דהוא ליה זביחה ואע"פ דלא הוי כעין פנים, י"ל דלרבי יוחנן כל שאותו דבר בא בפנים אע"פ שאין עובדין בו לגבוה באותה עבודה שהוא עובר בה לעיני כעין פנים מתקרי, ופרכילי ענבים באים רם בפנים לכבוים, הלכך כי בצרון מתחלה לכך



עִם־בְּהֵמָה מוֹת יוֹמָת: ׀ יֵשׁ זִבְחָה

לְאֱלֹהִים יִחָרֵם בְּלִתי לִיהוָה

לְבַדּוֹ: ׀ וְגַר לֹא־תוֹנֶה וְלֹא

תִּלְחַצְנוּ כִּי־גֵרִים הֵייתֶם בְּאֶרֶץ

עִם בְּעִירָא אֲתִקְטְלָא  
יִתְקַטְל: יֵשׁ דְּדַבַּח לְטַעוֹת  
עִמְמִיא יִתְקַטְל אֲלֵהֶן  
לְשָׂמָא דִּי בְּלַחֲדוּדֵהִי:  
ב וְגִיזְרָא לָא תוֹנוֹן וְלֹא  
תַעִיקוֹן לִיה אַרְי דִּירִין  
הֵייתוֹן בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם:

תולדות אהרן זבח לאלהים. גיטין נז: סנהדרין ס: בלתי לה לבדו. סוכה מה: סנהדרין סג. וגר לא תונה. מציעא נח: נט:

שפתי חכמים

ס וכמוהו כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומח: ע מדלא כתיב ביה עובד לאלהים בזכיחה יחרם ש"מ אפי' אין העבודה שלו קאמר עכ"ל רש"י שם: ׀ פ פ"י בשלא כדרכה אבל כדרכה פ"י שעבודת' בכך מאיכה יעבדו הגוים נפקא שהן כולם במיתה כמו שפרש"י בפרשת ראה בפסוק איכה יעבדו וגו': צ וכי גרים הייתם שב על לא תונו לבדו שהוא באונאת דברים אבל אינו סבה למניעת

רש"י

אלא שדבר הכתוב צהוה שהנשים מצויות מכשפות: (יח) (ס"א כ"ל שוכב עם בהמה מות יומת. נסקילה רובע כנרענת שכתוב בהן דמיהם נס): (י"ט) לאלהים. לעבודת כוכבים. אילו היה נקוד לאלהים (הלמ"ד צ"רי) היה צריך לפרש ולכתוב אחרים עכשיו שאמר לאלהים

אין צריך לפרש אחרים שכל למ"ד וצ"ת וה"ל המשמעות צראש המיכה אם נקוד בחטף (ר"ל בשוא) כגון למלך למדבר לעיר צריך לפרש לאיזה מלך (לאיזה מדבר) לאיזה עיר וכן למלכים ולרגלים צחיר"ק צריך לפרש לאיזה ואם אינו מפרש כל מלכים צמשמע וכן לאלהים כל אלהים צמשמע אפי' קודש אבל כשהיא נקודה צפתה כמו למלך למדבר לעיר (פחת וקמץ ענין אחד צענין זה וגם י"ל צדך אחר כמ"ס צדקווי רש"י. עיין צו) נודע צאיזה מלך מדבר וכן לעיר נודע צאיזה עיר מדבר וכן לאלהים לאותם שהוהרתם עליהם צמ"א כיוצא בו אין כמוך צאלהים" לפי שלא פירש הוצרך לינקד פתח: יחרם. יומת. ׀ למה נאמר יחרם והלא כבר נאמרה צו מיתה צמ"א והוצאת את האיש ההוא או את האשה ההיא וגו' אבל לפי שלא פירש על איזו עבודה חייב מיתה שלא תאמר כל עבודות צמיתה צו ופירש לך כאן וזבח לאלהים יחרם לומר לך מה זכיחה עבודה הנעשית צפנים לשמים אף אני מרצה המקטיר והמנסך שהם עבודות צפנים וחייצין עליהם לכל עבודת כוכבים צין שדרכה לענדה צכך צין שאין דרכה לענדה ע צכך אבל שאר עבודות כגון המכבד והמרבץ והמגפף ׀ והמנשק אינו צמיתה אלא צאזהרה: (ב) וגר לא תונה. אונאת דברים (קונטרליא"ר צלע"ו) כמו והאלכלתי את מוניך את צשרס"י: ולא תלחצונו. בגזילת ממון: כי גרים הייתם. אם הוניתו אף הוא יכול צ להונוחך ולומר לך אף אתה מגרים צאת מוס

א תהלים 19 ב דברים יז ג ישעיה חט

אור החיים

כי צו המיעוט בכל השומרים, וממנה אתה למד כי לא פטור ומותר הוא, ואדרבא עונשו גדול הוא שזולל נכסי שמים, אלא שלא קבע ה' משפטו לדיני ארץ, וסלק דינו לפניו, ויש עוד לאלוה מילין, כפי פנימיות התורה, ואין כאן מקומן:

ב. וגר לא תונה וגו' כי גרים וגו'. רש"י ז"ל פירש אף הוא יכול להונוחך, כי גרים וגו', ור' אברהם פירש זכור כי הייתם כמותו. ורמב"ן דחה צ' הדרכים ופירש כי תדעו שאשמע לעקת דלים כאשר שמע לעקתך וגו': ובראיה לומר על פי הקדמה הידועה, כי נשמות בני ישראל הם שורש הקדושה, בני אברהם יצחק ויעקב, חבל נחלתו יתכרך, וכל זולתם הם חלק רע, ולזה

הדבר, ממה שקבע עונשין לכל העובר על הפקודים, ועוד לו שהוסיף להשביעם על הדבר, צ' יש לך לדעת, כי שופטי ארץ לא ישפטו כל החיוצים, אלא מעט מהרבה, וכל המשפטים, השופט כל הארץ ישפטו צדק, ומי יאמר כי הפושע צנכסי רעהו והוא צבעלים, שלא ישפטהו השופט כמו שהוא שופט כמה וכמה שפטורין צדיני אדם, וחייבים צדיני שמים וכו', וכמו שפירשתי למעלה (לעיל כא יב) צפסוק מות יומת, כי לא לכל מחייבי מיתה י"ו ה' לשופטי ארץ להרוג וכו', ותמצא כיוצא בזה ש"ה ה' כי שומר חנם דשומר שכר ושואל פטורין צהקדשות ואפילו פשעו, ואפילו לרמב"ם שחלק לחייב צפשיעה צקרקות ועצדים, נראה מדבריו כי יודה צהקדשות שפטור גם צפשיעה, מטעם

מנין הפצות למהר"ם חאגיז ז"ל

[סג] (לאו לג) שלא להונות לגר צדק בדברים שנאמר וגר לא תונה:  
[סד] (לאו לד) שלא להונות גר צדק בממון שנאמר ולא תלחצונו:

# עבודה זרה דף נא

## יונתן בן עוזיאל

תקפו

לא תקיימו: יח כל דישפוב עם בעירא באטלות אבנין יתקטלו: יח כל מאן דדבח לטעוות עממא יתקטל בסייפא ונכסוי יתגמרון בגין פן לא תהון פלחין אלהן לשמא דיי בלחודיי: ב וגירא לא תקנטון במילין ולא תעיקון למיסב ליה נכסוי עמי בני ישראל

פי' יונתן

וק"ל: (ב) לא תקנטון. לא תעניו ודפי' לעיל מלשון הקטפה וכן אח"ל לא תגנוב על מנת למקט והוא ידוע:

(יח) יתקטל בסייפא. פי' נכרז וכן דין ע"ז: ונכסוי יתגמרון. כי דוק מלת חרם הנזכר בעיר הגדחה וכאשר הדין שם שמשמ' שממון וגם לשון מיחה

### רמב"ן

מיתה, ומצות עשה עלינו להמית אותו ממה שנאמר ובערת הרע מקרבך (דברים י"ז), או מזה בעצמו שיצוה יומת, אבל בכאן לא אמר מכשפה מות תמות, כי החמיר בה להזהיר אותנו בלאו שלא נחיה אותה. והטעם, מפני שהיא טמאת השם רבת המהומה והשוטים נפתים אחריה החמיר בה בלאו, וכן בכל מרובי התקלה, כגון שאמר במסית ולא תחמול ולא חכסה עליו (שם י"ט), ואמר ברוצח ולא תקחו כופר לנפש רוצח אשר הוא רשע למות (במדבר לה לא):

יח. זובח לאלהים יחרם. לע"ז. והוא נקוד פתח, כלומר לאותן האלהים שהוזהרתם עליהם במקום אחר, זהו לשון רש"י. ור"א פירש שעל דרך הפשט איננו מדבר לישראל, שכבר הזהיר על ע"ז בדבור השני, רק בעבור הגר הכתוב אחריו, כי על תנאי זה יגור בארצנו שלא יזבח לאלהיו כאשר היה עושה. והבל יפצה פיהו, כי בעשרת הדברות הזהיר על ע"ז

בלאו, וכאן מפרש העונש והמשפט שנעשה בו, כאשר עשה בלא תרצח ולא תנאף, כי אלה הם המשפטים אשר ישים לפניכם, והנה חייב אותו מיתה, כי יחרם מיתת ב"ד, וכן כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (ויקרא כו ט). ואמר יחרם, כי מפני אשר זבח לחרם יהיה חייב שיחרם, כענין והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא (דברים ז כו). ויחכן כי יכלול הכתוב הזובח גם הזבח שהכל יהיה לחרם, לרמוז שהוא אסור בהנאה. והזכיר הכתוב זביחה והוא הדין להשתחוויה ולכל עבודת פנים, אבל שאר

### בעל הטורים

כדמות זממות למלט ענמס לכן לוח הקצ"ה והממה מאיש עד אשה מעולל ועד יונק משור ועד שג גוי' והוא נשניל חכמה שהיה צהם ורלו לחיות ענמס נחממה לוח הכחוב לא חמיה כל נשמה ומכשפה לא חמיה: (יח) זובח. ב' נמסו' זובח לאלהים. זובח תודה יכדנני זובח ומודה להקצ"ה מכדו ורחה נישע אלהים אצל זובח לאלהים יחרם: יחרם. ג' הכא ואידך יחרם מן האדם לא יפדה. יחרם כל של ע"א צהמה תעקר ואין לו פדיון דכתיב יחרם לא יפדה שופסמ

### דעת זקנים

מחמס דכתיב כמה"ר הנחולות ספר והוא נוטריקון כמה מהר הנחולות ר'. וה"ר משה אמר כי כמה עולה מחמס זוז ימר אסד ויש אס למקל:

מחמס של הקב"ה: לאלהים אחרים: יחרם. יחרם: (כ) לא תזנה. בדברים. שהרי בממון כתיב לא תנונו איש את עמיתו אחיו. וה"ה לכל ישראל אלא שדיכר הכתוב בהווה שיכול להונות את הגר במעשה אבותיו ועל מעשיו בגיות: לא תלחצנו. לעשות מלאכתך. לפי שהוא בלא גואל כדכתיב וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם: כי גרים הייתם. כמו שמפורש לפנינו ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם ולפי שצרתו מרובה עונשו מרובה:

### מנחת שי

(יח) כל שכב עם בהמה. בס"א כ"י כתב כאן פרשה סתומה וכן עשה המדפיס המ"ג וכתב אור תורה שטעות הוא כי אין כאן פרשה כלל בכל הספרים ולא כמאירי ולא כהרמב"ם ז"ל עכ"ל. אמנם בס' תגי היא סתומה: (כ) גרים. הגימ"ל רפה:

### אבן עזרא

יח זבחה. על דרך הפשט אינו מדגיר על ישראל כי כנר הזהיר על זה בדבור שני רק בעבור הגר. כחוב אחריו נאמר זה. כי צעזערו נאמר כל שוכנ עם צהמה כי כן מנהג עם נכרי. והנה על זה התנאי יגור צארך ישראל שלא ישכנ עם צהמה ושלא יזנה לעבודת כוכבים. ואמר לאלהים שהיה רגיל לעבדו מקדס. ומלת לאלהים כוללת אף המלאכים: א"ה' אבדו. רק לשם הנכנד לצדו שהוא שם הענש ולא יתערב אחר עמו: (כ) וגר. כאשר יקבל הגר שלא לעבוד עבודת כוכבים לא תונוהו צארלך. צעזערו שיש לך כח רצ ממנו. וזכור כי גרים הייתם כמוהו. וכאשר הזכיר הגר שאין לו כח ככה היחוס והאלמנה שהם ישראלים ואין להם כח. ואחר שאמר לא תענון לשון רבים. אמר אס תענה. כי כל רוחה אדם שהוא מענה יחוס ואלמנה ולא יעזרם גם הוא יחשנ מענה:

בלאו, וכאן מפרש העונש והמשפט שנעשה בו, כאשר עשה בלא תרצח ולא תנאף, כי אלה הם המשפטים אשר ישים לפניכם, והנה חייב אותו מיתה, כי יחרם מיתת ב"ד, וכן כל חרם אשר יחרם מן האדם לא יפדה מות יומת (ויקרא כו ט). ואמר יחרם, כי מפני אשר זבח לחרם יהיה חייב שיחרם, כענין והיית חרם כמוהו שקץ תשקצנו ותעב תתעבנו כי חרם הוא (דברים ז כו). ויחכן כי יכלול הכתוב הזובח גם הזבח שהכל יהיה לחרם, לרמוז שהוא אסור בהנאה. והזכיר הכתוב זביחה והוא הדין להשתחוויה ולכל עבודת פנים, אבל שאר

### ספורנו

שומר בבעלים אפילו בפשיעה: (יח) זובח לאלהים. לכל האלהות יחריו, אף על פי שבכללם יכוין לכלול את האל ית': יחרם. מנפש ועד בשר, כי חרם הם, אסורים בהנאה כלם, ומצד מה שיקבלום לאלוה, המקבל הוא חרם האמור בהם, כאמרו והיית חרם כמוהו: א"ה' אבדו. בלא שתוף אלהים אחרים:

רכושו. זובח לאלהים יחרם כל רכושו היינו דלמרו הנושא והגומן בירד

### רשב"ם

בסתר במחבואות במערות כמו שמצינו בשמונים נשים באשקלון שתלה שמעון בן שטח. לכן הוא אומר לא תחיה. לא תתיאש מלחקור אחריהם. לא תיחם לחיות ע"י עצלות אלא חקור אחריהם להורגן: (יח) זבחה לאלהים. פתח. אבל לאלהים משמע לשמו של הקב"ה: לאלהים. לאותו שאמרתי לך לא יהיה לך אלהים אחרים: יחרם. יחרם: (כ) לא תזנה. בדברים. שהרי בממון כתיב לא תנונו איש את עמיתו אחיו. וה"ה לכל ישראל אלא שדיכר הכתוב בהווה שיכול להונות את הגר במעשה אבותיו ועל מעשיו בגיות: לא תלחצנו. לעשות מלאכתך. לפי שהוא בלא גואל כדכתיב וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים אותם: כי גרים הייתם. כמו שמפורש לפנינו ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם ולפי שצרתו מרובה עונשו מרובה:

**מִצְרַיִם: כֹּא כָּל-אַלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תִעַנּוּן: כִּב אִם עֲנָאָה תְעַנִּי וַיְתִיב אֲרִי אִם מִקְבֵּל יִקְבֵּל קְדָמִי קִבְּלָא אֶקְבֵּל קִבְּלִיתִיה: כג וַיִּתְקַף רוּגְזֵי וְאֶקְטוּל יִתְכוּן בְּחֶרֶבָא וַיְהִינּוּ נְשִׁיכוּן אֶרְמְלִין וְהִרְגַּתִּי אֶתְכֶם בְּחֶרֶב וְהָיוּ נְשִׁיכֶם**

כא כל ארמלא ויתם לא תענון: כב אם ענאה תעני ויתיה ארי אם מקבל יקבל קדמי קבלא אקבל קבלתיה: כג ויתקף רוגזי ואקטול יתכון בחרבא ויהיונ נשיכון ארמלין תולדות אהרן וזרה אפי. מציעא לח:

שפתי חכמים

לא תלחצנו שהוא גזילת ממון: ק בא לפרש שכל ישראל גרים היו אף אברהם יצחק ויעקב רכל לשון גר וכו': ר דכל כי גחנית טעם

שך אל תאמר לחצרך. כל לשון גר אדם שלא נולד בצותה ק מדינה אלא בא ממדינה אחרת לגור שם: (כא) כֹּא אֶלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תִעַנּוּן. הוא הדין לכל אדם אלא שדבר הכתוב צהווה לפי שהם משושי כח ודבר מצוי לענותם: (כב) אִם עֲנָה תִעַנֶּה אֹתוֹ. הרי זה מקרא קצר. גוס ולא פירש ענשו ר (והא דכמיז והיו נשים וגו' זהו אם לעק אכל באם לא יעק לא פירש וק"ל) כמו לכן כל הורג קין\* גוס ולא פירש ענשו אף כאלו אם ענה תענה אותו לשון גזוס כלומר סופך ליטול את שלך למה כי אם לעק יעק אלי וגו':

\* בראשית ד

ספורנו

(כא) לֹא תִעַנּוּן. אם ענה תענה אותו. אם כשתענה את היחוס תהיה כונתך לענותו בלבד, אבל אם תענהו ליסרו ולהיטיב לו אין זה אלא גמילות חסדים: (כב) שמוע אשמע צעקתו. (כג) וזרה אפי. ארחם על הצועק ואקצוף על המענה, כענין ישראל במצרים, ויהיה העונש מדה כנגד מדה, שמי שענה את

בעל המורים

את דמיה: (כב) תענה. כ' אם ענה תענה. אם תענה את צנתי. זהו שדרשו אם תענה מתשמיש דלפינן מהכא דכמיז אלמנה ויחוס לא תענון ומנין ליה אם ענה תענה שלא יענה אותם כענין אלמנות שלא ייחס נזירות כאלמנות מית: לֹא תִעַנּוּן. צנו"ן ל' רבים אם ענה תענה אותו ל' יחד ל' אחד עני מרובה ואחד עני מועט. ד"א לומר שכל ישראל ערביין זה צוה שאפי' אם ענה האחד כאלו ענה כולם: ענה תענה צעק יצעק שמוע אשמע.

הכל כפול לומר הכל צמדה שחטשה לו אעשה לך:

אור החיים

לא יקפידו בזולזול אדם שאינו מהם ובאונאמו, לצד שיחשצוהו שפחות הוא מהדרגות הקדושה, ומהו יולד ענפי האונאה, לזה כאשר צוה עליהם, לבל יזנוס ולא ילחצוס, אמר הטעם שאני מצוך לבל חונהו, שאין לך לומר שהוא צחינת שורש הרע, או כיון שהוא מוטעב צחינת הקליפה הרי נגרע מערכך, כי אחס גרים היחס צמלרים, פירוש על דרך מה שפירשתי (נראשית מו ג) צפסוק כי לגוי גדול אשימך שם, וצפסוק אשר הוצאתיך מארץ מצרים צפרשת יתרו (לעיל כ ג) שנשמות ישראל עצמם היו טבועים בקליפה, ואם כן יהיה גר זה כאלה מכס צאין הבדל, ולזה לא תונהו ולא תלחצנו:

בלי יקר

(כב) אם ענה תענה אותו. אותם מבעי ליה ומהו הכפל ענה תענה, צעוק יצעק, שמוע אשמע, ובדרך הפשט נוכל לומר שלפעמים אדם מענה את היתום לבד ואמו אלמנה עיניה רואות וכלות ואין לאל ידה להציל את בנה ועל ידי ענוי אחד מהם שניהם מעוניין ושניהם צועקים והקב"ה שומע לשניהם ומענישו בכפל שיהיו בניהם יתומים ואשתו אלמנה: ועל צד הרמז נוכל לומר מאחר שהקב"ה אבי יתומים אם כן ודאי בכל צרתם לו צר כביכול, לכך אמר אם ענה אז תענה גם אותו שהוא אבי יתומים והלא שניהם צועקים מדת הדין מקטרגת עליו למעלה והיתום צועק למטה והקב"ה הרחמן מקבל צעקת שניהם:

כב. אם ענה תענה אותו. צריך לדעת, למה הוצרך לומר חיצת "אוחו", ולא הספיק באומרו אם תענה וגו', והדבר ידוע שחוזר אל הסמוך. ונראה על פי מה שאמרו צמילתא צפסוק לא תענון, אין לי אלא יחוס ואלמנה, שאר כל אדם מנין, תלמוד לומר לא תענון, עד כאן. וכפי זה יש אזהרה גם לשאר כל אדם מלא תענון, לזה אמר הכתוב "אוחו", פירוש אותו שמוזכר בפירוש, הוא שעונשו נשיהם אלמנות וצניהם יתומים, אבל המענה כל אדם אין עונשו כל כך:

פנין המצות למהר"ם האגוז ז"ל

[סה] (לאו לה) שלא לענות יתום ואלמנה שנאמר כל אלמנה ויתום לא תענון:

# עבודה זרה דף נא

## יונתן בן עוזיאל

תקפמ

הוּ דְכִירִין אַרוֹם דִּירִין הֵוִיתוּן בְּאַרְעָא דְמַצְרַיִם: כּא כּל אַרְמְלָא וַיְתוֹם לָא תְסַגְפוּן:  
כּב אִין סַגְפָא תְסַגְף יְתִיה אֹדְהֵרוֹן לְכוּן אַרוֹם אִין יְקוּם וַיְצוּחַ עֲלֵיכוּן בְּצִלוֹי קְדָמִי שְׁמַע  
אַנָּא בְּקַל צְלוֹתֶיהָ וּפְרַע לִיה: כּג וַיִּתְקַף רוּגְוִי וְאַקְטוּל יִתְכוּן בְּחַרְבָּא דְמוֹתָא וַיהוֹן נְשִׁיכוּן

### אבן עזרא

### רמב"ן

(כב) אם ענה, והנה העונש. אם אחד יענה ואין עוזר העונש על כלם. על כן נא אחרי וחרה אפי והרגמי אתכם כולכם. ואמר כי אם לעק ילעק אלי. על היטוס וכן דין האלמנה. רק היטוס ימנן שיהיה קטן ולא ידע לדבר כמו האלמנה:

עבודות כגון המכבד והמרבץ והמגפף והמנשק אינו במיתה בשלא כדרכה, אבל כדרך עבודה בכל ענין הוא מתחייב ואפילו פוער עצמו לפעור:

והנכון במלת לאלהים בפתחות הלמ"ד שהם מלאכי מעלה, ונקראו אלהים בהרבה מקומות בכתוב

אין כמוך באלהים ה' (תהלים פו ח), הוא אלהי האלהים

ואדני האדונים (דברים י ז), השתחוו לו כל אלהים (תהלים צו ז), ויקראו גם כן אלים כאשר הזכרתי כבר (לעיל טו יא).

ואמר בלתי לה' לבדו, בעבור שהזבחים למלאכיו יחשבו לעשות חפצו שיהיו הם אמצעים להפיק להם רצון מאתו, וכאלו הזבחים לאל ולמשרתיו, על כן אמר בלתי לה' לבדו. **ויש בכאן עוד בדרך הזה סוד צמוק, יובן ממנו ענין הקרבנות. ויכול המשכיל לדעתו ממה שכתבנו במקום אחר (לעיל ה ג), ואונקלוס רמז**

**לו בכאן, ועוד נרמזנו אנחנו בתורת כהנים (ויקרא א ט) בעזרת השם יתברך שמו לעד ולנצח:**

כ. כי גרים הייתם בארץ מצרים. לא הוכשרו כל הגרים כעבור היותנו גרים בארץ זמן, ואין טעם שיהיו מובטחים לעולם בעבור כן. ופירש רש"י כי הוא טעם ללא תנונו אותו, יזהיר שלא תונה אותו בהונאת דברים, שאם הוניתו אף הוא יכל להונותך ולומר לך אף אתה מגרים באת, מוס שבך אל תאמר לחברך.

ור"א אמר זכור כי גרים הייתם כמוהו. ואין בכל זה טעם בעיקר:

והנכון בעיני כי יאמר, לא תונה גר ולא תלחצנו ותחשבו שאין לו מציל מידך, כי אתה ידעת שהייתם גרים בארץ מצרים וראיתו את הלחץ אשר מצרים לוחצים אתכם ועשיתי בהם נקמה, כי אני רואה דמעת העשוקים אשר אין להם מנחם ומיד עושקיהם כח, ואני מציל כל אדם מיד חזק ממנו. וכן האלמנה והיתום לא תענו כי אשמע צעקתם, שכל אלה אינם בוטחים בנפשם, ועלי יבטחו. ובפסוק האחר הוסיף טעם ואתם ידעתם את נפש הגר כי גרים הייתם בארץ מצרים (להלן כג ט).

כלומר, ידעתם כי כל גר נפשו שפלה עליו והוא נאנח וצועק ועיניו תמיד אל ה' וירחם עליו כאשר רחם עליכם, כמו שכתוב (לעיל ב כג) ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלהים מן העבודה. כלומר לא בזכותם רק שרחם עליהם מן העבודה:

כא. וטעם כ"א אלמנה. אפילו עשירה בעלת נכסים, כי דמעתה מצויה ונפשה שפלה. ואמר אם ענה תענה אותו, כל יחיד מהם, על כן כתיב אחריו והיו נשיכם אלמנות, בעונש האלמנה וצעקתה, ובניכם יתומים, בצעקת היתום. והעונש הזה לא מנו אותו רבותינו בכלל חייבי מיתה בידי שמים בברייתא דואלו הן שבמיתה השנויה בסנהדרין (פג).

והטעם, שאין זה מיתה כמיתת בני אדם בידי שמים שנאמר בהם ומתו בו כי יחללוהו (ויקרא כב ט) ולא תמותו (במדבר יח לב), אבל ענש בכאן שיהרג אותם בחרב אויב או במלחמה ירד ונספה בלא הודע והיו נשיהם אלמנות לעולם ובניהם יתומים לעולם:

כב. אם ענה תענה אותו. הרי זה מקרא קצר, גיזם ולא פירש ענשו, כמו לכן כל הורג קין (בראשית ד טו), ולא פירש העונש. אף כאן, אם ענה תענה אותו, לשון גיזום, סופך ליטול את שלך, למה, כי יצעק אלי אשמענו ואנקמנו. לשון רש"י. ואיננו נכון, וגם העד שהביא לא העיד כן, אבל יתכן שיהיה "כ"י במקום הזה כמו "אם", שהוא אחד משמושין שלו, יאמר, אם יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו, והכפל לנחוץ הענין וחזוקו, כדרך המבלי אין קברים (לעיל יד א), הרק אך במשה (במדבר יב ב):

והנכון בעיני כי יאמר אם ענה תענה אותו רק צעוק יצעק אלי בלבד מיד אשמע צעקתו, איננו צריך לדבר אחר כלל, כי אני אושיענו ואנקום אותו ממך. והטעם, כי אתה לוחץ אותו מפני שאין לו מושיע מידך, והנה הוא נעזר יותר מכל אדם, כי שאר האנשים יטרחו אחרי מושיעים שיושיעום ואחרי עוזרים לנקום

### רשב"ם

(כא) לא תענון. כמו למען ענותו בסבלותם ודיבר הכתוב בהווה: (כג) והיו נשיכם וגו'. מדה כנגד מדה:

### מנחת שי

(כב) תענה. בכל הספרים הנו"ן בסגול ובעל א"ת כתב שהוא בצירי עפ"י המסורת שמצא ועיין מ"ש בסוף פרשת ויצא: (כג) וחרה אפי. במסכת סופרים וחרה אפי בשיטה אחת כך מצאתי בתיקון ס"ת ועיין במסכת סופרים פ' ה':

הצורך והשעה. כדאמר רב נחמן על ההוא גברא, "גולנא עתיקא הוה ובעינא למיקנסיה"<sup>34</sup>. והכל לפי מה שיראה הדיין להוציא הדין לאמיתו של דיין, לפי ראות עיניו, דאין לו לדיין אלא מה שעיניו רואות<sup>35</sup>, והמקום יצילנו מעיוות הדין.

(טו) מהר ימהרנה לו לאשה: על כרחו, אלא שיכול להוציאה בגט, מאחר שנתרצית לו.  
(טז) כמהר [הבתולות]: חמשים [כסף] כמו שפירשו רבותינו שיהא זה כמהר הבתולות<sup>36</sup>, ומהר הבתולות כזה. ויש מסמנין כמהר: כמה [ר'] דינרי והם ב' [מאות] [שהם] ג' סלעים<sup>37</sup>.  
(יז) מכשפה לא תחיה: וכן מכשף, אלא שדיבר הכתוב בהווה, שהנשים מצויות אצל מכשפות. לא תחיה: משמע שלא יעמידה בדין סנהדרין, אלא כיון שיודע כי היא מכשפה כל הקודם לפוגעה זכה, שאם יביאנה לבית דין תעשה מכשפות להנצל, או תעשה שום רעה. וכן הוא אומר גבי הכנענים "לא תחיה כל נשמה"<sup>38</sup>, ולא שיביאום לבית דין. והכא נמי "מכשפה לא תחיה", ולא שתבא לבית דין. וכן מצינו בשמעון בן שטח שתלה פ' נשים באשקלון כיום אחד<sup>39</sup>.

(יח) כל שוכב עם בהמה: לכך סמך כל שוכב עם בהמה למכשפה, [כין] המכשפה תעשה אשתך בהמה תחתך, כדאמר באההיא איתתא דהויא חמרא ורכיב עלה בשוקא, ואתת חבירתא ובטלה המכשפות, והוה רכיב איתתא בשוקא<sup>40</sup>.

(יט) זובח לאלהים יחרם: גם זה מעניין המכשפים, שדרך המכשף לקטר לשדים ולאלהים אחרים, ולכך זובח לאלהים יחרם, בלתי לה' לבדו: ריקן כל העבודות לשם המיוחד\*, וזאי דכתיב: "לבדו", לומר: שאם יזבח לבדו לשדים ולאלהים אחרים עמו, כמו הכותיים, דכתיב בהן "את ה' היו יריאים ואת אלוהיהם היו עובדים"<sup>41</sup>, אם יעשה זבח בשותפות יחרם, לכך נאמר "לבדו". שמעתי מש"ר עובדיה זצ"ל. ורבותינו דרשוהו לחייב על עבודת פנים אפילו שלא כדרכה, בסנהדרין כפרק ארבע מיתות<sup>42</sup>.

(כ) וגר לא תונה: לפי שאינו יודע עינייני הארץ דבר קל לאנות אותם. כי גרים הייתם: ומן הדין אוהבים זה את זה\*.

(כב) אם ענה תענה אותו: כלומר, אם רוצה אתה שתתענה אתה, [אזי תענה אותו]. ו"אם ענה", מילתא באנפי נפשה הוא, [אם] תענה אותו, ואז תתענה\* [אתה], כיצד: "כי אם צעוק יצעק אלי שמוע אשמע צעקתו".

(כג) וחרה אפי: מידה כנגד מידה, ו"אם ענה" כמו שהוא: אם אתה רוצה להתענות, כמו "מי שהניח לו אביו מעות הרבה ורוצה לאכדן וכו'"<sup>43</sup>. ואומר כך, כדי להזהירו על כך. וכאן נמי כדי להזהירו, והרי מקראות קצרים כזה. ואיכא למימר מדקרינן: "אם ענה

34 בבא קמא צו, ב. 35 בבא בתרא קלא, א. 36 כתובות י, א. 37 מדרש לקח טוב לפסוק. 38 דברים כ, טו. 39 משנה סנהדרין ו, ד. 40 סנהדרין סז, ב. 41 מלכ"ב יז, לג. 42 סנהדרין ס, ב. 43 בבא מציעא כט, ב.

הגה"ה. ואז תתענה [אתה]. הפסוק פותח במשפט תנאי. אולם איננו מסתיים ב"תשובת התנאי". רש"י מפריד בין משפט התנאי לבין התיבות שבאות אחר כך, באופן שמשפט התנאי נשאר קטוע ועומד בפני עצמו. אולם נראה שבכור שור סבור שהוא משפט תנאי שתשובתו הושלמה. "אם ענה" — אם רוצה אתה להתענות, אז "תענה אותו". כלומר הענש הודפס מאתר אוצר החכמה

ריקן כל העבודות לשם המיוחד. "ריקן ונטל כל העבודות מלעבדה בהן, ונתנן לשם המיוחד. משמע דאכל עבודות הראויות לשם קאמר" (רש"י סנהדרין ט, ב). זה את זה. בכתה"י מובאת כאן תוספת של מעתיק: "וכן מנהג כמו שאמרו רבותינו ג' אוהבים זה את זה. הגרים והעבדים וכו'. ואע"פ שזבח לאלהים אחרים, כיון שנתגיר, הכל מתול". פירושי רבי יוסף בכור שור על התורה / יוסף בכור שור [עמוד 169] {726077}